

21 فروری تے پنجابی زبان

زبان، دنیا دیاں ابا تو ماں دی مُڈھلی پچھان ہوندی ہے۔ کسے وی قوم دے وجود دا کوئی ہورا نگ یاں ٹوٹا اوناں لازم نہیں ہوندا جنی لازم زبان ہوندی ہے۔ ایہو ای کارن ہے جو دنیا دی تواریخ وچ ساریاں دھاڑ وی تو ماں جدوں کسے بیٹی تے نتانی قوم اُتے مار کر دیاں نیں تاں سبھ توں پہلا وارا و ہدی زبان تے ای کر دیاں نیں..... ساڈے اپنے خطے دی تواریخ دی پھر و لا پھرالی کیتی جاوے تاں پتا لگدا ہے جو اتھے سبھناں تو ماں ساہمنے پنجاب تے پنجابیاں دے کچھ رہ جان دی وڈی وجہ وی زبان توں دوری ای ہے۔

اسیں ہورس زباناں تے تہذیبیاں دی راکھی کر دے رہ گئے تے سبات وچ پئی ساڈی زبان سلہ گئی۔ جدوں کہ ساڈے گوانڈھی تے تحریک پاکستان وچ ساڈے بانہہ بیلی بنے بنگالیاں اپنی زبان واسطے یڈھ کیتا تے اج اوہدی سرفرازی دی مثال دنیا دیندی ہے۔ گل ایہہ ای ہے اوہناں تے زبان دے مسئلے نوں اپنی جند جان دا مسئلہ بنایا تے 21 فروری 1952ء نوں اپنے جواناں دیاں جاناں دا نذرانہ وی پیش کیتا۔ تے جاناں وچ ایس نذرانے دی کھٹی اوہناں نوں ای نہیں سگوس پوری دنیا نوں ملی جو زباناں دے مسئلے نال جُجے اسیں مڈے نوں ساہمنے رکھ دیاں ہویاں اقوام متحدہ دے ذیلی ادارے ”یونیسکو“ تے پیرس وچ 26 اکتوبر توں 17 نومبر 1999ء نوں ہون آ پے اپنے 23 ویں عام اجلاس وچ مادری زباناں دی وڈیائی نوں جان دیاں ہویاں ہر سال 21 فروری نوں ”مادری زبان دیہاڑ، وجھوں مناوان دا اعلان کیتا۔

ایہہ ساریاں گلاں اپنی تھاہرے تے ساڈی اپنی ریاست دی بے حسی اپنی تھاہرے جو بنگال الوں زبان آسٹے چلن والی تحریک نوں باٹھ 62 ورھے ہو گئے نیں جدوں کہ ”یونیسکو“ الوں مادری زباناں دی اہمیت نوں من کے 21 فروری نوں مادری زباناں دا عالمی دیہاڑ متھے نوں وی پندرہاں ورھے بیت چلے نیں اسیں اپنی مادری زبان نوں کسے وی حوالیوں اعتبار دوان وچ کامیاب نہیں ہو سکے۔ نہ تے پرائمری پدھری تے لازمی مضمون وجھوں منواسکے واں تے نہ ہی کورٹ کچھری، تھانے تے اسمبلی وچ لکھن پڑھن تے بولن والی زبان دے طور تے ایہدی حیثیت متھی گئی ہے۔

13 جنوری 2015ء نوں ”ڈان“ اخبار وچ لکھے اک لیکھ وچ اجمل کمال ہوراں سانوں مُر کے اک گل چیتے کروائی ہے۔ اوہناں ایہہ لمیر لیکھ اُکا زباناں دے حوالے نال لکھدے ہویاں دسیا ہے جو پنجابی تے کجھ ہورس علاقے دیاں لوکاں اردو نال اپنی عقیدت تے محبت وجھوں اپنائی رکھیا تے، اردو نوں اپنی ماں بولیاں توں اُچیرا مراتبہ بخش دیاں ہویاں ایہدی ماننا گھراں تیک ودھائی۔ اوہناں اردو نال انگریزاں الوں کیتیاں زیادتیاں دی دس وی پائی ہے تے اتھے اوہ ”اردو“ تے ”اردو داناں“ راہیں کیتے جاوے آ لے مقامی، قومی زبان نال دھروہ نوں اُکا بھل گئے۔ اوہناں اپنے لیکھ واسطے ایس گل تے کڈھیا جو مقامی لوکاں دی اردو نال جُجوت نری پری محبت وجھوں ای نہیں، مجبوری وجھوں وی دسی ہے۔ تے اوہناں ریاست نوں ”بیڑی“ دی مثال دے کے دسیا ہے جو اسیں ایہہ نہیں آکھ سکدے جو ”ملاح“ دریا وچ رہندے ہوئے ”بیڑی“ یاں ”چپو“ نال نری محبت وجھوں ای ایہوں دُبن توں بچائی رکھدا ہے۔ اوہناں اپنے الوں ایہہ بڑی باریک گل کیتی ہے۔ سانوں سمجھن دی لوڑ ہے۔ کیوں جو لوڑ وند، کسے ایلے وی گل سمجھ لوے اوہدے بھلے وچ ای جان دی ہے۔

سجھو! انج تے کرن نوں گلاں بہت نیں پر میں سمجھداں جو ایہہ گل کرن توں پہلاں جو پنجابی کنی بھرویں تے امیر زبان ہے، ایہدے وچ صوفیائے کرام نے محبت، امن تے بھائی چارے دے ودھا آسٹے کنیاں سوہنیاں تے چچو یاں گلاں کیتیاں نیں۔ ساڈا مُدّ اصل وچ 21 فروری دا دیہاڑ ہے۔ ایس وجھوں شروع وچ کجھ گلاں ایس حوالے نال وی کر لینیاں چاہیدیاں نیں۔

سبھ توں پہلے تے ایہہ جاننا بہوں ضروری ہے جو دنیا بھر وچ وکھ وکھ نسلوں، رنگاں، عقیدیاں، زباناں، لباساں تے تہذیبیاں رکھن والے لوکی آباد نیں، ایس وجھوں جیکر اسیں چاہو ہندے واں کہ دو جیاں خطیاں تے نسلوں والے لوک ساڈے کچھ تہذیب تے زبان دی ماننا کرن تاں مُڈھلے طور تے سانوں وی ایہہ کرنا پوے گا، تے کرناں چاہیدا ہے رب نوں ایس رنگارنگی تے وکھریوں نال موہ ہے۔ اوس اپنی خلقت تے ہور ہر شے نوں وکھ وکھ نمونیاں تے رنگاں وچ سر جیا ہے۔ ایس لئی سانوں اپنی مرضی دا کچھ کسے اُتے لاگو کرن دی اجازت ہے تے نہ ای اسیں کسے دوجے توں ایہہ توقع رکھدے آں جو اوہ ساڈے نال ایس طرح دا ورتار کرے۔ ایہو ای کارن ہے جو یونیسکو نے نہ تے کسے اک خطے یاں اوس خطے دی زبان دا ڈھیر آدر کر دیاں ہویاں اوہنوں اہمیت دتی ہے تے دو جیاں زباناں دے ودھا کھلا ردی

منانہی کیتی ہے۔

بھاری مادری زبانوں دے دیہاڑوں منانوں داندھ اوس ”لسانی تحریک دیہاڑ“ دے حوالے نال ہو یا جیہڑی کہ بنگلہ دیش وچ 1952ء دے اوس دیہاڑ جھوں منایا جاندا ہے۔ جدوں ڈھا کا وچ بنگالی زبان دی منگ کرن آ لے لوکاں اُتے گولی چلائی گئی۔ ڈھا کا میڈیکل کالج دی عمارت دے نیڑے منایا گیا ”شہید مینار“ آج وی اپنی مادری زبان دی سمجھال لئی کیتی جاوے آلی جدو جہد دی یاد دواندا ہے۔ ایس واقعہ گروں ایہہ تحریک پورے مشرقی پاکستان وچ کھل گئی تے پورا صوبہ معطر ہو گیا۔ پچھوں مرکزی حکومت بنگالیاں دے موقف نوں سمجھیا تے بنگالی زبان نوں دو جی قومی زبان دادرہ دین تے مجبور ہو گئی۔

آکھیا جاندا ہے جو ابھی تحریک اگے ودھی تے بنگالیاں اپنیاں معاشی مجبوریاں نوں وی ایہدے نال جوڑ کے مرکز نال جنگ شروع کردتی جیہدے نتیجے وچ 16 دسمبر 1971ء نوں بنگلہ دیش، مشرقی پاکستان دے ناں نوں وانجھیا گیا تے اک وکھرے ملک و جھوں وجود وچ آ گیا۔ انج ویکھیا جاوے تاں مشرقی پاکستان دا لایہ ہونا وی زبان دے مسئلے و جھوں ای آبا۔

21 فروری 2007ء وچ جدوں ایہہ دیہاڑ منایا گیا تاں ”یونیسکو“ دے ادارے الوں ایہنوں اک خاص ناں دتا گیا ”مادری زبان تے بولیاں جاوے والیاں دو جیاں زبانوں وچ سمبندھ“ اتھے دو جیاں زبانوں تو مراد کسے اک خطے وچ یاں کسے اک ملک یاں ریاست وچ بولیاں جاوے آلیاں دو جیاں زبانوں نال ایہدے تعلق دی گل کیتی گئی ہے۔ ایس شرط نال ایہہ گل وی جوڑی گئی ہے جو اوہ ملک تے ریاستاں جتھے بہت ساریاں زبانوں بولیاں جانداں نیں ساریاں زبانوں نوں اکو جیہے حقوق تے وقار دین والے مکاں تے ریاستاں نوں قدر دی نظر نال ویکھیا جاوے گا۔ کیوں جو مادری زبان کسے وی منکھ دی ذات تے اوہدی شناخت دا لازمی حصہ متھی جاندا ہے۔ ایہی وجہ ہے جو زبان دے حق نوں وی بنیادی انسانی حقوں وچ شمار کیتا جاندا ہے۔ تے معاشی سماجی تے ثقافتی حقوں دے بین الاقوامی ماہدے دے نال نال اقوام متحدہ دے ادارہ برائے تعلیم، سائنس تے ثقافت دیاں قراردادوں دی شکل وچ ایس حق دی ضمانت دتی گئی ہے۔

مادری زبان وچ تعلیم دین وچ جتھے ہوراہیت تے فضیلت دی جاندا ہے اتھے ای تعلیم، نفسیات تے بہت سارے علوم دے دوجے ماہرین داننا ایہہ ہے جو جیہے بچے جیہناں نوں اوہناں دی مادری زبان وچ تعلیم دتی جاندا رہی ہووے اوہناں بچیاں نالوں ڈھیر ذہین نکلدے نیں جیہناں ی اپنی مادری زبان نوں چھڈ کے کسے وی ہور بدیسی زبان وچ تعلیم حاصل کیتی ہووے۔ ماہرین دا ایہہ وی آکھنا ہے جو کسے وی بچے دی عمر پنج (5) توں (15) پندرہاں سالوں وچ کارہوں حساس تے ڈھیر اہمیت دی حامل ہوندا ہے تے یاد رکھن آلی گل ہے جو ابھی عمر ہوندا ہے جدوں کوئی وی بچہ پرائمری پدھرتے تعلیم لے رہیا ہوندا ہے یاں پرائمری پدھرتے تعلیم لے کے نکل رہیا ہوندا ہے۔ انج آکھنا چاہیدا ہے جو بچے دے ہور مڈھلے حقوں آنگ ای جوں صحت (ذہنی تے جسمانی) خوراک، تحفظ دے حق اوہنوں یواں اودے چارٹرڈ وچ دتے گئے نیں، اتھے ای اوہنوں مڈھلی تعلیم وی اوہدی مادری زبان وچ حاصل کرن دا حق دتا گیا ہے۔

زبان دی ایس ای اہمیت تے حیثیت نوں مندے ہوئے عالمی پدھرتے زبان دی حفاظت تے ایہدے ودھاتے کھلا راسطے کنے ای معاہدے تے اعلامیے منظور کیتے گئے نیں۔ جیہناں وچ ”ثقافتی تنوع دا عالمی اعلامیہ 2001ء تے ثقافتی ورثے دے تحفظ دا کنونشن، 2003ء تے ثقافتی اظہرتے ودھادا کنونشن 2005ء موجود نیں ایس توں وکھ ”قدیم مقامی لوکاں دے حقوں دا عالمی اعلامیہ“ وی موجود ہے۔ ایہناں ساریاں اعلامیاں تے کنونشنز وچ ایس گل دا کھل کے اظہار کیتا گیا ہے جو اوہناں دی تہذیب تے زبان نوں اُکاسنجا لیا ای نہ جاوے سگوں ایہدے ودھاتے کھلا لئی وی کم کیتا جاوے۔

ایہناں ساریاں گلاں دی روشنی وچ اسیں جدوں پنجابی زبان دے حوالے نال گل کردے واں، تاں سانوں اک ای گل پتہ چلدی ہے جو پنجابی زبان نوں اک خاص منصوبے نال پچھانہ رکھیا گیا ہے اوہدے کئی کارن نیں۔ سبھ توں وڈا کارن اوہ خوف ہے جو ایس قدیمی، وڈی تے بھریں زبان دے ہونداں کسے ہورس زبان دا اتھے ٹھکانا نہ بننا ہے۔ اسیں تھوڑا جیہا گوہ کرنی تاں ساڈے ساہمنے ایہہ گل کھل سکدی ہے جو کیکڑی زبان ہے جس نوں پنجابی دے ہونداں اگے ودھن دا موقعیا نہیں لہ سکدا۔

تواریخی حوالیوں ویکھیا جاوے تاں پتہ لگدا ہے جو پنجابی اک ویلے پڑھن، لکھن تے ترجھے دی زبان رہی ہے تے ایہدے وچ قرآن کریم سمیت تصوف، روحانیت تے داستاناں نال بھرے ادب دا ترجمہ ہوندا رہیا ہے تے ایہنوں مسیتاں، مدرسیاں تے گھراں وچ عام طور پڑھایا جاندا رہیا ہے۔ ڈھیر پرانی گل نہیں جدوں پنجاب دے ہر قصبے، گراں وچ ہیر وارث شاہ پڑھن والا نہ ملدا یاں جیہنوں ہیر وارث شاہ پوری دی پوری یاد نہ ہوندا۔ انج ہی بابا فرید، بلھے شاہ، شاہ حسین، سلطان باہو، غلام رسول عالم پوری، علی حیدر ملتانی، میاں محمد بخش تے خواجہ غلامی فرید سمیت ہورس صوفیائے کرام دا کلام گل گلی پڑھیا گاویا تے سنیا جاندا۔

ایہناں صوفیائے کرام دے کلام وچ سبھ انساناں آسٹے محبت، امن بھائی چارے، رواداری دادرس موجود ہے تے آج وی نفرت، فرقہ پرستی، تعصب تے خوف دے زنگ نوں دلاں توں مکاوں لئی ایہناں صوفیائے کرام دے علم توں روشنی حاصل کیتی جاسکدی ہے تے ایس روشنی نوں حاصل کرن دا اک ای وسیلہ رہ جاندا ہے تے اوہ ہے پنجابی زبان نوں عام کرنا تے ایہنوں لوکاں دا پڑاونا۔ ایہدے لئی حقیقت پسندی توں کم لیندیاں ہو یاں سرکار نوں پنجابی ساہمنے لائے ہوئے سارے

مصنوعی ڈکے ہٹاؤ نے پین گے تے اوہنوں اوہداجا زحق دیونا پورے گا۔۔۔

